

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Факультет природничо-географічної освіти та екології
Кафедра географії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОГРАФІЯ НАСЕЛЕННЯ І РОЗСЕЛЕННЯ

ПП.2.09

Галузь знань 01 Освіта

Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Географія та іноземна мова)
Середня освіта (Географія), туристсько-краєзнавча робота

Статус Нормативна дисципліна

Форма навчання Денна, заочна

Семестровий контроль Залік

Курс 2
Семестр 3
ECTS 5
Годин 150

РОЗПОДІЛ ГОДИН:

Аудиторні години				Самостійна робота		Тижневе навантаження	
Лекції		Лабораторні				аудиторне	самостійна робота
денна форма	заочна форма	денна форма	заочна форма	денна форма	заочна форма		
34	16	34	4	82	130	4	5

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА:

	Лекції	Лабораторні
ПІБ	Щабельська Валентина Георгіївна	Щабельська Валентина Георгіївна
Посада	завідувач кафедри географії, доцент	завідувач кафедри географії, доцент
Вчене звання	доцент	доцент
Науковий ступінь	кандидат географічних наук	кандидат географічних наук
Профіль викладача	https://fpgoe.npu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/Щабельська_В.Г..pdf	https://fpgoe.npu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/Щабельська_В.Г..pdf
e-mail	schabelska_v@ukr.net	schabelska_v@ukr.net

МЕТА КУРСУ:

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у студентів теоретичних уявлень про географічні аспекти народонаселення.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ:

Результати навчання	Компетентності
Знати: - основи географії населення, предмет, об'єкт, структуру, понятійний апарат, закони та функції; - теоретико-методичні засади вивчення географії населення.	Інтегральна компетентність – здатність ставити та розв'язувати науково-дослідницькі та практичні завдання в сфері народонаселення, узагальнювати навички пошуку інформації необхідної для проведення досліджень в сфері географії населення та прогнозування розвитку геодемографічних процесів, здійснювати професійну підготовку здобувачів вищої освіти.
Вміти: - використовувати знання, уміння й навички в галузі географії для теоретичного освоєння загальнопрофесійних дисциплін і рішення практичних завдань.	
Знати: - сучасні проблеми розвитку населення світу; - територіальні групи населення і системи населених місць, основи теорії розселення населення;	Загальні компетентності: – володіння культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу сприйняття інформації; – засвоєння фундаментальних наукових географічних знань: теорій,

Вміти: – застосовувати фундаментальні наукові географічні знання, що забезпечують формування наукової картини світу через пізнання геодемографічних процесів; – використовувати професійні знання в галузі математики (математичної статистики) для статистичної обробки експериментальних даних і математичного моделювання демографічних процесів; – обробляти імперичні та експериментальні дані й застосовувати їх для вирішення управлінських задач в галузі аналізу і прогнозування демографічної та міграційної ситуації. – працювати з комп'ютером на рівні користувача, використовувати інформаційні технології для рішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності. – представляти результати досліджень у вигляді аналітичних звітів, доповідей і презентацій.	гіпотез, ідей, парадигм, законів, закономірностей, фактів, понять, що забезпечують формування наукової картини світу через пізнання геодемографічних процесів; – здатність використовувати професійні знання в галузі математики для статистичної обробки експериментальних даних і математичного моделювання демографічних процесів; – обробляти імперичні та експериментальні дані й застосовувати їх для вирішення управлінських задач в галузі аналізу і прогнозування демографічної, міграційної ситуації; – здатність володіти навичками роботи з комп'ютером на рівні користувача, використовувати інформаційні технології для рішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.
Знати: – закономірності демографічних процесів та демографічну структуру населення; – расову, етнічну та релігійну структуру населення; – особливості розміщення населення; – міграційні тенденції населення, їх суть та види, територіальні відмінності в інтенсивності міграцій та міграційну політику; – географію трудових ресурсів і ринку праці; – розселення населення, форми територіальної організації розселення та їх регіональні відмінності; – особливості взаємодії населення і навколишнього середовища, проблеми його охорони. Вміти: – аналізувати чинники та закономірності територіальної організації населення; – складати характеристику населення регіонів та країн; – аналізувати специфіку суспільно-географічних явищ та процесів в динаміці та структурі населення країн та регіонів; – використовувати на практиці результати емпіричних досліджень населення;	Фахові компетентності спеціальності: – здатність визначати основні поняття і категорії наукової методології географії населення; – здатність обирати необхідні методи дослідження регіональних особливостей населення та володіння навичками збору інформації необхідної для проведення демографічних досліджень; – здатність оцінювати логіку і тенденції розвитку географії населення в історичній ретроспективі, погляди і підходи українських та зарубіжних вчених до вивчення народонаселення; – здатність аналізувати та інтерпретувати концепції та закони народонаселення; – розуміння особливостей проведення переписів населення на сучасному етапі і в ретроспективі та еволюції програм переписів населення; – здатність аналізувати динаміку чисельності населення світу і окремих регіонів та використовувати отримані дані для прогнозування розвитку; – здатність узагальнювати і систематизувати інформацію про причини регіональних відмінностей в рівнях заселеності регіонів і країн, використовувати отримані дані для системного аналізу при вивченні

– здійснювати територіальне управління розвитком геодемографічних, етногеографічних процесів, процесів урбанізації та розселення.	територіальних відмінностей населення на глобальному та регіональному рівнях; – здатність аналізувати та інтерпретувати дані про природний та міграційний рух населення та їх просторово-часову мінливість; – здатність використовувати теорію і методи наукових досліджень для аналізу моделей ринків робочої сили та розробки балансів трудових ресурсів на різних рівнях управління; – здатність використовувати понятійний та категоріальний апарат для розуміння форм розселення населення і закономірностей їх історичного розвитку в регіонах та окремих країнах світу; – здатність аналізувати інформацію про процеси урбанізації та особливості процесів трансформації систем розселення в умовах глобалізації; – здатність до визначення стратегічних завдань у розв’язанні проблем народонаселення та управління інформацією; – здатність до здійснення науково-дослідної роботи у сфері народонаселення; – здатність використовувати у професійній діяльності наукові розробки.
--	--

ПЕРЕДУМОВИ ДО ВИВЧЕННЯ:

Дисципліна «Географія населення» використовує знання курсів «Соціально-економічна статистика», «Основи теорії суспільної географії», а також є пропедевтичною для таких дисциплін, як «Географія світового господарства», «Регіональна економічна і соціальна географія», «Економічна і соціальна географія України».

МЕТОДИ НАВЧАННЯ:

Під час викладання дисципліни «Географія населення» викладач застосовує наступні методи навчання:

- за джерелом передачі та характером сприйняття інформації: словесні методи (лекція, пояснення, дискусія), наочні (ілюстрація, демонстрація мультимедійних презентацій), практичні;
- за характером пізнавальної діяльності в процесі засвоєння змісту: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; дослідницький.

Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів реалізується за допомогою самостійних дій, що вимагають розумових і вольових зусиль і закінчуються конкретними результатами. Вона охоплює підготовку до лекцій (опанування пройденого на попередніх лекціях матеріалу) та лабораторних занять, а також виконання відповідних завдань у позааудиторний час; підготовку доповідей на запропоновану викладачем тему або підготовку презентації в електронній формі тощо.

Здійснюється також і дистанційне навчання через платформи Google Meet та Zoom, що дозволяє студентам оволодіти необхідним навчальним матеріалом, інтерактивно взаємодіяти з викладачем в процесі навчання тощо. Основою є використання сучасних інформаційно-

комунікаційних технологій, які дають змогу навчатися на відстані. Консультації з навчальної дисципліни можуть проводитися в день проведення лекцій і лабораторних занять, за попередньою домовленістю або у визначений день (згідно з графіком консультацій складеним на кафедрі).

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА ПОБУДОВА КУРСУ:

Теми лекцій	Теми лабораторних	Самостійна робота	Оцінювання
Змістовий модуль I. Предмет, методи та завдання географії населення. Чисельність, відтворення, расовий, етнічний та релігійний склад населення.			
Тема 1. Предмет, об’єкт та структура географії населення. Географія населення в системі суспільної географії та її зв'язок з іншими науками. Історія становлення географії населення як науки.	Тема 1. Предмет, об’єкт, методи і завдання географії населення. Географія населення в системі наук.	Історія становлення географії населення як науки в Україні.	Тестування, усне опитування, доповідь з презентацією. Модульна контрольна робота
Тема 2. Динаміка чисельності населення. Методи обліку населення.	Тема 2. Динаміка чисельності населення, розподіл по континентах, країнах. Методи обліку населення в сучасних умовах.	Методи обліку населення в окремих країнах світу.	
Тема 3. Природний рух населення. Демографічний перехід, демографічна ситуація, демографічна політика.	Тема 3. Природний рух населення. Народжуваність. Чинники народжуваності. Смертність. Чинники, що впливають на рівень смертності. Природний приріст населення в світі, регіонах та окремих країнах. Типи відтворення населення. Демографічний перехід. Демографічна політика.	Якість життя населення.	
Тема 4. Статеві-вікова структура населення світу.	Тема 4. Статеві та вікова структура населення світу, регіонів та окремих країн.	Статеві та вікова структура населення України.	
Тема 5. Сучасні теорії та концепції походження людини. Раси. Расовий поділ населення світу.	Тема 5. Расовий та етнічний склад населення світу.	Расовий та етнічний склад населення світу.	
Тема 6. Поняття про етногенез та етнічні спільності. Принципи класифікації народів світу.			
Тема 7. Релігійна структура населення світу.	Тема 6. Релігійна структура населення світу.	Конфесійна структура населення регіонів світу.	

Змістовий модуль II. Географія трудових ресурсів і ринків праці. Розміщення населення.

Міграції населення та їх географія. Розселення населення. Урбанізація

Тема 8. Трудові ресурси. Економічно активне населення. Самодіяльне населення. Ринки робочої сили. Безробіття.	Тема 7. Географія трудових ресурсів. Ринок робочої сили. Баланс трудових ресурсів. Моделі ринків робочої сили.	Освітній, професійний та соціальний склад населення світу.	Тестування, усне опитування, доповідь з презентацією. Модульна контрольна робота
Тема 9. Розміщення населення та фактори, що його визначають. Загальні риси та регіональні особливості заселення Землі.	Тема 8. Розміщення населення та фактори, що його визначають.	Особливості розміщення населення України.	
Тема 10. Поняття міграції населення. Причини, мотиви міграцій. Класифікація міграцій. Основні міграції населення світу.	Тема 9. Поняття міграції населення. Методи вимірювання та обліку міграцій.	Основні напрямки міграцій населення України.	
Тема 11. Розселення населення та його форми. Типи населених пунктів та критерії, що їх визначають.	Тема 10. Основні міграції населення світу.	Системи розселення населення в Україні.	
Тема 12. Міста їх суть, особливості. Класифікація і типологія міст.	Тема 11. Розселення населення та його форми.	Глобальні міста, їх ознаки, географія та класифікація.	
Тема 13. Урбанізація. Соціально-географічні та просторові аспекти. Головні ознаки та властивості агломерацій. Мегалополіси.	Тема 12. Міста їх суть. Виникнення і розвиток міст.	Територіальні відмінності розвитку урбанізації в Україні. Мегалополіси сучасного світу.	
Тема 14. Географія сільського розселення.	Тема 13. Урбанізація: показники та закономірності. Структурні елементи та внутрішня територіальна організація міст. Сучасні тенденції урбанізації.	Особливості сільського розселення України.	
	Тема 14. Географія сільського розселення		

ОЦІНЮВАННЯ:

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота

Модуль №1								Модуль № 2								Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	МКР	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	МКР	
5	5	5	5	5	5	5	15	5	5	5	5	5	5	5	15	100

Сума балів	Оцінка ECTS	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
90–100	A	Студент добре засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення рекомендованих навчальних і наукових першоджерел, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, логічно мислить і будує відповідь, демонструє високий рівень засвоєння практичних умінь та навичок.
80–89	B	Студент засвоїв теоретичний матеріал і добре знає зміст навчальної дисципліни, основні положення рекомендованих навчальних і наукових першоджерел, логічно мислить і будує відповідь, демонструє вміння і навички використання

		теоретичних знань для розв'язання практичних завдань, але припускається неточностей і помилок.
70–79	C	Студент опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується у рекомендованих навчальних і наукових першоджерелах, логічно мислить і будує відповідь, демонструє вміння і навички використання теоретичних знань для розв'язання практичних завдань, але відповідає недостатньо аргументовано, логічно і послідовно.
65–69	D	Студент має посередні знання навчального матеріалу, слабо орієнтується у рекомендованих навчальних і наукових першоджерелах, порушує логіку і послідовність відповіді, припускається суттєвих неточностей і помилок, слабо застосовує теоретичні знання при розв'язанні практичних завдань.
60–65	E	Студент має посередні знання навчального матеріалу, погано орієнтується у рекомендованих навчальних і наукових першоджерелах, відповідає непереконливо, припускається суттєвих неточностей і помилок, плутає поняття, погано вміє застосовувати теоретичні знання при розв'язанні практичних завдань.
35–59	FX	Студент не опанував навчальним матеріалом дисципліни, майже не орієнтується у рекомендованих навчальних і наукових першоджерелах, відповідає непереконливо, припускається суттєвих неточностей і помилок, не вміє застосовувати теоретичні знання при розв'язанні практичних завдань.
00–34	F	Студент не знає значну частину навчального матеріалу і має фрагментарні знання теоретичного матеріалу, не орієнтується у рекомендованих навчальних і наукових першоджерелах, не має практичних вмінь і навичок розв'язання практичних завдань.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
65-69	D		
60-64	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі *заліку*, поточна успішність з дисципліни оцінюється від 0 до 100 балів включно. Студент одержує залік, якщо за результатами поточного контролю він набрав 60 і більше балів. Якщо студент протягом семестру набрав від 0 до 34 балів, він має можливість пройти повторне вивчення навчальної дисципліни відповідно до порядку, визначеного в університеті і перескласти підсумковий контроль на загальних підставах.

Оцінювання *поточної успішності* ґрунтується на застосуванні рейтингової системи оцінювання, яка передбачає:

1. Тестування (max 3-5 балів за кожне тестування) – на лабораторному занятті після завершення теми на лекційному.
2. Модульна контрольна робота (max 10 балів) – виконується на лабораторному занятті.
3. Доповідь – max 3 бали.

4. Вирішення завдань (1-5 балів за всі завдання).

ЛІТЕРАТУРА ТА НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ:

Основна:

1. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. Ужгород, 2012. 212 с.
2. Барановський М.О. Географія населення. Навчальний посібник. Ніжин: НДПУ, 2002, 191 с.
3. Височин М.Ю. Географія населення з основами демографії. Навчально-методичний комплекс. Харків, 2008.
4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. Львів, 2008. 220 с.
5. Філоненко І.М. Основи демографії: тексти лекцій для студентів факультету психології та соціальної роботи спеціальностей «психологія», «практична психологія». Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 110 с.
6. Махорін Г.Л. Основи демографії: курс лекцій. Житомир: Волинь, 2009. 96 с.
7. Джаман В. Круль В. Демогеографія. Навчальний посібник. Чернівці: ЧНУ, 2002. 95 с.
8. Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д.В. Географія населення України. Навчальний посібник. Тернопіль: ТДПУ, 2003. 149 с.
9. Народы мира: Историко-этнографический справочник. За ред. Ю.В. Бромлея. М., 1988. 634 с.
10. Перцик Е.Н. География городов (геоурбанистика). М.: Высшая школа, 1991. 319 с.
11. Слука А.Е., Слука Н.А. География населения с основами демографии. Учебное пособие. М.: МГУ, 2000. 140с.
12. Статистичний щорічний України за 2018 рік / за ред. І. Є. Вернера. Житомир: ТОВ «БУК-ДРУК», 2019. 482 с.
13. World Urbanization Prospects: The 2018 Revision, Online Edition. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2018). URL: <https://population.un.org/wup/Download/>
14. United Nations Demographic Yearbook 2018, Sixty-ninth issue. New York: United Nations, 2019. P. 816.

Допоміжна:

1. Атлас вчителя. Київ: Державне науково-виробниче підприємство «Картографія». 2010. 325 с.
2. Немець Л. М., Сегіда К. Ю. Географія населення: українсько-російсько-англійський словник термінів та понять: навчальний посібник Харків, 2011. 144с.
3. Сюткін С.І. Географія населення. Курс лекцій. Суми: СДУ, 2003. 79 с.
4. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. Чернівці: Рута, 2003. 392 с.
5. Дністрянський М.С. Етнографія України: навчальний посібник. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 232 с.
6. Доценко А.І. Регіональне розселення: проблеми та перспективи - К.: Наукова думка, 1994. 196с.
7. Доценко А.І. Адміністративно-територіальний устрій і розселення в Україні. К.: РВПС України НАН України, 2003. 76 с.
8. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. К. 1993.
9. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України імені М.В. Птухи. URL: <http://www.idss.org.ua>
10. Заставний Ф.Д. Населення України. Львів:ЛНУ, 1993. 224 с.
11. Зверева Н.В., Елизарова В.В., Веселкова И.Н. Основы демографии. Учебник. М.:Высшая школа, 2004. 374 с.
12. Крисанов Д.Ф. Сельское расселение: социально-экономический аспект. К.: Наукова думка, 1988. 144 с.
13. Лаппо Г.М. География городов. Учебное пособие. М., 1997.
14. Маергойз И.М. Географическое учение о городах. М., 1987.
15. Медков В.М. Демография. Учебник. М.: Инфра, 2003. 544 с.
16. Народонаселение стран мира: справочник / под ред. Б.Ц. Урланиса, В.А. Борисова. М.: Финанси и статистика. 1984. 446 с.
17. Пітюренко Ю.І. Розвиток міст і міське розселення в Українській РСР.- К.: Наукова думка, 1972. 188 с.
18. Покшишевський В.В. Население и география. Теоретические очерки. М.: Мысль, 1978. 315с.
19. Пуригіна О. Г. Сардак С. Е. Міжнародна міграція: навч. посіб. Д.: Вид-во ДНУ, 2009. 352 с.

ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

Відвідування лекцій та лабораторних занять є обов'язковим. Студент повинен ретельно готуватися до лабораторних робіт: виконувати всі завдання (групові та індивідуальні тощо); опрацьовувати рекомендовану основну та допоміжну літературу, а також картографічний та статистичний матеріали тощо. Виконання лабораторних та індивідуальних завдань повинно відповідати вимогам, що висуваються до вирішення відповідного завдання та свідчити про його самостійність. Важливою є активна участь студентів в обговоренні питань теми як на лекційному, так і лабораторному заняттях.

Пропущені заняття необхідно відпрацювати. Це можливо зробити як у дні консультацій відповідного викладача, графік яких завжди представлений на кафедрі географії, так і за особистою домовленістю з викладачем. Під час дистанційного навчання відпрацювання пропущених занять проводиться онлайн за допомогою платформ Google Meet або Zoom.

: